

Данілова Е.І.кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту
зовнішньоекономічної діяльності підприємств
Національного авіаційного університету**Danilova Elvira**

National Aviation University

**ЗАГАЛЬНІ ТА ФУНКЦІОНАЛЬНІ ЦІЛІ
УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ****GENERAL AND FUNCTIONAL AIMS
OF THE ECONOMIC SECURITY MANAGEMENT**

Метою статті є розвиток методології управління економічною безпекою в частині ідентифікації ієрархічної системи цілей управління економічною безпекою, сформованої на основі виокремлення загальних цілей управління економічною безпекою підприємства та цілей економічної безпеки реалізації кожної із функцій. У статті запропоновано постулати, які варто враховувати під час визначення цілей економічної безпеки підприємства, а саме: цілі економічної безпеки підприємства слід пов'язувати з основними сферами діяльності підприємства; цілі економічної безпеки функціональних підрозділів підприємства слід пов'язувати з їхньою роллю у забезпеченні досягнення цілей економічної безпеки підприємства; необхідно відокремлювати цілі функції і цілі економічної безпеки реалізації даної функції. Запропоновано систему цілей на різних часових горизонтах управління економічною безпекою.

Ключові слова: мета, цілі, управління, економічна безпека.

Целью статьи является развитие методологии управления экономической безопасностью в части идентификации иерархической системы целей управления экономической безопасностью. В статье предложены постулаты, которые следует учитывать при определении целей экономической безопасности предприятия, а именно: цели экономической безопасности предприятия следует связывать с основными сферами деятельности предприятия; цели экономической безопасности функциональных подразделений предприятия следует связывать с их ролью в обеспечении достижения целей экономической безопасности предприятия; необходимо отделять цели функции и цели экономической безопасности реализации данной функции. Предложена система целей на различных временных горизонтах управления экономической безопасностью.

Ключевые слова: цель, цели, управление, экономическая безопасность.

Under conditions of uncertainty of the environment and increase of internal threats the relevance of building an economic security management system, which is capable to envisage, eliminate and reduce the negative influence effects is increasing. This task performs only through building a hierarchically formed system of general and functional aims of economic security, which would ensure coordinated direction of management actions at all functional levels of management to realization of the only aim of an enterprise protection from negative external and internal influence. The purpose of the article is development of the economic security management methodology in terms of identification of hierarchical system of economic security management aims, based on setting general aims of enterprise economic security management and aims of economic security of performing every function. The article contains postulates, that should be taken into account while setting enterprise economic security aims, notably, the enterprise economic security aims should be connected to the main fields of an enterprise activity; the economic security functional units aims should be connected to their role in providing the achievement of enterprise economic security aims; the aims of the function and the economic security of performing this function aims should be set. The proposed aims system is in different time-frames of economic security management. So, strategic aims of economic security management are suggested to consider as formation of the providing structural steadiness and time stability of development; tactical aims are the providing steadiness and stability of functioning; operational aims are the providing steadiness of economic transactions.

Key words: purpose, aims, management, economic security.

Постановка проблеми. В умовах невизначеності зовнішнього середовища та посилення внутрішніх небезпек зростає актуальність питань побудови системи управління економічною безпекою, здатної передбачати, усувати та зменшувати прояви негативних впливів. Таке завдання реалізується лише за умови побудови ієрархічно сформованої системи загальних та функціональних цілей економічної безпеки, яка дає змогу забезпечити узгоджену спрямованість управлінських дій на всіх функціональних рівнях управління на реалізацію єдиної мети захисту підприємства від негативного зовнішнього та внутрішнього впливу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання постановки цілей управління економічною безпекою підприємства розглядається в економічній науці з позицій управління як усією системою економічної безпеки підприємства, так і його окремими складниками [5; 6; 8; 10–12]. Однак у більшості наукових досліджень цілі управління економічною безпекою ідентифікуються із цілями управління підприємством або його окремими функціями, що ототожнює об'єкт управління економічною безпекою з об'єктом управління підприємством.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є розвиток методології управління економічною безпекою в частині ідентифікації ієрархічної системи цілей управління економічною безпекою, сформованої на основі виокремлення загальних цілей управління економічною безпекою підприємства та цілей економічної безпеки реалізації кожної з функцій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розвиваючи ідею І.О. Бланка [2] щодо дворів-

невої системи управління економічною безпекою на підприємстві, у науковій літературі, яка досліджує питання цілей такого управління через призму безпеки економічних відносин, виокремлено ієрархічну структуру цілей, яка формується із сукупності цілей загального та функціонального управління економічною безпекою. Узагальнено основні трактування цілей економічної безпеки підприємства представлено в табл. 1.

Ідея функціональної цілеспрямованості системи економічної безпеки відповідає загальній методології управління в частині ієрархічності системи цілей підприємства, відповідно до якої загальні цілі підприємства (цілі першого порядку (матеріальні, соціальні, екологічні тощо) досягаються шляхом реалізації функціональних цілей (цілей другого порядку (управління, постачання, виробництво, збут, фінанси тощо)). Окрім того, цілі підприємства визначаються залежно від вибраної стратегії розвитку, тому вони обмежені часовими рамками, є конкретними з огляду на кінцевий результат їх реалізації. Відповідно до вищезначеної методології, основними постулатами під час визначення цілей економічної безпеки є:

1) цілі економічної безпеки підприємства (цілі першого порядку), пов'язані з основними сферами діяльності підприємства (матеріальною, сферою послуг, соціальною тощо);

2) цілі економічної безпеки функціональних підрозділів підприємства лежать у площині їхньої ролі в забезпеченні досягнення цілей економічної безпеки підприємства. Уся сукупність цілей економічної безпеки належить до групи функціональних цілей, які реалізують цілі економічної безпеки підприємства;

Таблиця 1

Загальні цілі економічної безпеки підприємства

Джерело	Авторське трактування цілі
[5]	Забезпечення стійкого і максимально ефективного функціонування, створення високого потенціалу розвитку і зростання в майбутньому
[11]	Збереження цілісності та здатності до розвитку
	Запобігання зовнішнім та внутрішнім загрозам підприємству
[7]	Висока ступінь захищеності від небажаних змін
[1]	Задовольняти економічні потреби і вимоги груп інтересів
[10]	Формування умов стабільного функціонування підрозділів підприємства
[3]	Стабільність функціонування, попередження загроз і ліквідація їх наслідків
[4]	Головна мета створення системи економічної безпеки підприємства полягає у гарантуванні поточної ефективної діяльності та забезпеченні подальшого сталого розвитку підприємства шляхом своєчасного виявлення, мінімізації і запобігання внутрішнім і зовнішнім викликам, небезпекам, загрозам, ризикам
[12]	Забезпечення умов стійкого розвитку підприємства, забезпечення його стабільного функціонування, попередження загроз і ліквідацію їх наслідків, забезпечення сталого функціонування і розвитку підприємства на основі розробленого і реалізованого комплексу заходів

Джерело: складено автором на основі [1; 3–5; 7; 10–13]

3) реалізація функціональних цілей економічної безпеки залежить від організації системи економічної безпеки на вибраному підприємстві (централізована чи децентралізована). За децентралізованої системи організації економічної безпеки цілі економічної безпеки формуються на рівні кожного функціонального підрозділу підприємства. За централізованої – на рівні відділу економічної безпеки;

4) слід відокремлювати цілі функції й цілі економічної безпеки реалізації даної функції (рис. 1).

Цілі економічної безпеки функції не є тотожними цілям самої функції (табл. 2).

Цілі функції – це конкретний перелік орієнтирів, які мають бути досягнуті в процесі виконання визначеної сукупності дій (виконання функції).

Цілі економічної безпеки функції – це сукупність умов, які забезпечують реалізацію визначеної функції. Цілі функції та цілі економічної безпеки функції співвідносяться як внутрішнє наповнення (наприклад, вода) та зовнішня форма, в якій перебуває внутрішнє наповнення (наприклад, посудина).

Виокремлені постулати послужили критерієм для аналізу наукових досліджень щодо їх відповідності методологічним засадам управління. Теоретичне узагальнення вибірки наукових досліджень дало змогу зробити висновок про те, що досліджена вибірка наукових праць спирається на слабе методологічне підґрунтя в частині визначення системи цілей економічної безпеки.

У більшості наукових досліджень функціональні цілі економічної безпеки ототожнюються з безпосередніми цілями функцій [3–6; 8–12].

Б.С. Дуб до функціональних цілей системи економічної безпеки підприємства відносить:

- 1) «забезпечення конкурентоспроможності підприємства, результативності діяльності, фінансової стійкості, високої продуктивності;
- 2) формування ефективної організаційної структури управління економічною безпекою;
- 3) досягнення високої кваліфікації працівників, реалізація інтелектуального потенціалу суб'єкта господарської діяльності;
- 4) гарантування правового захисту;
- 5) запобігання забрудненню довкілля;

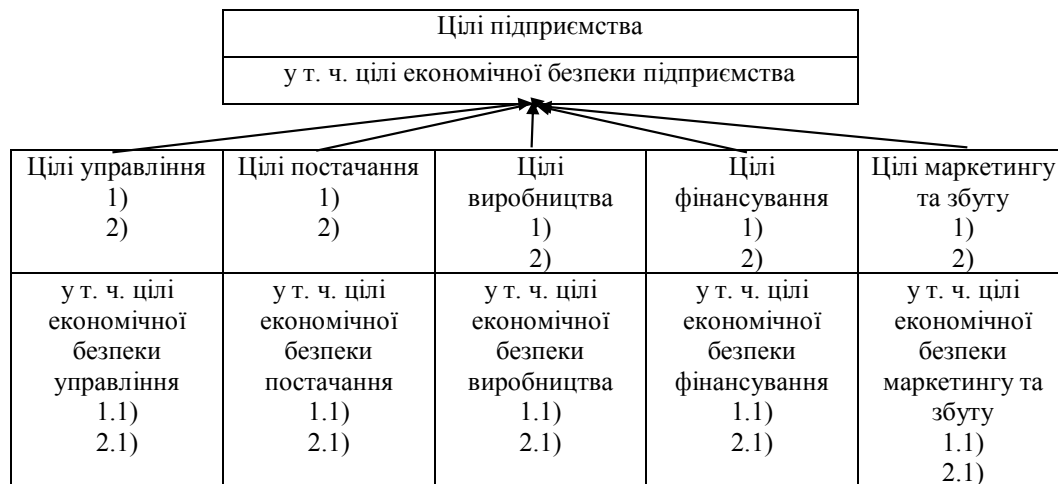

Рис. 1. Ієрархія цілей економічної безпеки підприємства

Таблиця 2

Цілі функцій та цілі економічної безпеки функцій

Цілі	Функції				
	управління	постачання	виробництво	збут	фінансування
Цілі функції	Забезпечення ефективності діяльності	Своєчасність та повнота постачання	Виробництво товару (послуги), яка задовольняє споживчі потреби	Формування стійкого попиту	Достатність обсягу та джерел фінансування діяльності
Конкретні цілі економічної безпеки реалізації функції	Забезпечення умов для стабільної реалізації функції управління	Забезпечення умов для стабільної реалізації функції постачання	Забезпечення умов для стабільної реалізації функції виробництва	Забезпечення умов для стабільної реалізації функції збуту	Забезпечення умов для стабільної реалізації функції фінансування

Джерело: складено автором

6) захист конфіденційної інформації та комерційної таємниці;

7) безпека персоналу, комерційних інтересів, матеріальних цінностей та капіталу» [4, с. 9].

Г.О. Гончаров, В.В. Немченко, В.В. Малішевська функціональні цілі економічної безпеки підприємства ідентифікують відповідно до функціональних підсистем підприємства. До таких автори відносять:

- фінансові цілі – висока фінансова стійкість;
- цілі менеджменту – висока ефективність менеджменту;
- силові цілі – організація кадрової та майнової безпеки;
- технологічні цілі – технологічна незалежність;
- технічні цілі – зростання технічного потенціалу;
- кадрові цілі – високий рівень кваліфікації персоналу;
- інтелектуальні цілі – формування інтелектуального потенціалу персоналу;
- екологічні цілі – зменшення негативного впливу на оточуюче середовище;
- інформаційні цілі – захист інформації, комерційної таємниці, належне інформаційне забезпечення;
- правові цілі – надійний правовий захист усіх аспектів діяльності підприємства [3; 9].

Л.А. Кислова [6] у забезпеченні фінансової безпеки виділяє:

- « – ринкові цілі – забезпечення розширення ринків збуту, збільшення реалізації обсягів продукції;
- виробничі цілі – забезпечення технологічної незалежності та досягнення високої конкурентоспроможності технічного потенціалу суб'єкта господарювання;
- фінансові цілі – забезпечення високої фінансової ефективності роботи, фінансової стійкості та незалежності підприємства;
- соціальні цілі – досягнення високого рівня кваліфікації персоналу та його інтелектуального потенціалу;
- ефективну організацію безпеки персоналу підприємства, його капіталу та майна, а також комерційних інтересів».

Узагальнення наявних трактувань сутності поняття економічної безпеки дає змогу зробити висновок про те, що сьогодні в економічній літературі не сформувалося єдиної усталеної наукової думки щодо цілей управління економічною безпекою.

Причини такої ситуації можуть критися як у нечіткій визначеності об'єкта дослідження, так і у відсутності достатньої наукової аргументації закономірностей, процесів, методів, які пов'язані з формуванням системи економічної без-

пеки підприємства. Виокремлення досліджень питань економічної безпеки в окремий напрям наукових досліджень вплинуло на недостатній рівень теоретизації даного наукового напрямку і звело дослідження в напрямі формування системи фізичного та майнового захисту.

Теоретичне узагальнення авторських трактувань загальних цілей економічної безпеки дало змогу зробити такі припущення:

1) у системі загальних цілей залишається невизначеним часовий горизонт управління економічною безпекою. Одна група авторів пов'язує цілі економічної безпеки з підтриманням функціональності підприємства, шляхом виконання комплексу функцій [3; 5; 10], друга група науковців убачає в управлінні економічною безпекою цілі структурної цілісності та здатності до розвитку [11];

2) існуюча система цілей є неоднозначною з огляду на різне трактування об'єкта захисту. Так, багаточисельна плеяда науковців уважає ціллю управління економічною безпекою формування системи захисту від небажаних змін. Окремі науковці вбачають основну ціль управління економічною безпекою у задоволенні економічних потреб та інтересів зацікавлених осіб. Слід зауважити, що економічні потреби й інтереси реалізуються лише через систему економічних відносин;

3) існуючі ідентифікації цілей управління економічною безпекою підприємства є неоднозначними за своє сутнісною змістовністю. Одні із цілей управління економічною безпекою сформульовані виходячи з результату такого управління (стійкість, стабільність), інші – орієнтовані на специфічний процес забезпечення такого результату (захист від негативного впливу);

4) система цілей економічної безпеки визначається залежно від напрямку наукового дослідження;

5) розмаїття цілей управління економічною безпекою зумовлює розмаїття показників реалізації цілей і, відповідно, методичних підходів до їх оцінювання, що є частковим поясненням значної кількості наукових публікацій із питань управління економічною безпекою.

Поеднання методології класичного управління та специфічного об'єкта, яким є економічна безпека, дає змогу систематизувати існуючу в науковій літературі систему цілей управління економічною безпекою відповідно до часового горизонту управління:

1) стратегічні цілі: формування умов забезпечення стійкості та стабільності розвитку;

2) тактичні цілі: забезпечення стійкості та стабільності функціонування;

3) оперативні цілі: забезпечення стійкості (захищеності від негативних змін) господарських операцій.

У системі понять, які використовуються для трактування цілей управління економічною безпекою, стійкість визначається як здатність системи протистояти негативному впливу зовнішнього та внутрішнього середовища, забезпечувати цілісність в умовах несприятливого впливу. Стійкість характеризує властивість системи зберігати свою структурну єдність. Способом забезпечення стійкості є система захисту від сукупності небезпек.

Попри ототожнення понять стійкості та стабільності в енциклопедичних виданнях стабільність – це характеристика часової властивості системи бути незмінною.

Отже, на основі проведеного семантичного аналізу цілей управління економічною безпекою метою (загальною ціллю) управління економічною безпекою підприємства є забезпечення організаційної стійкості та часової стабільності процесів функціонування та розвитку економічних відносин підприємства шляхом формування системи захисту від сукупності зовнішніх та внутрішніх небезпек.

Виходячи з вищевикладеного, систему управління економічною безпекою формують такі основоположні елементи:

– *метою управління* є формування безпечних умов функціонування та розвитку підприємства на різних часових горизонтах (стратегічному, тактичному, оперативному);

– *цілями функцій, які реалізують мету управління економічною безпекою*, є забез-

печення умов для стабільної реалізації даних функцій (забезпечення умов реалізації функцій управління, постачання, виробництва, збуту, фінансування тощо);

– *процесом управління* є вплив суб'єкту на об'єкти небезпеки для виявлення, нейтралізації або зменшення негативного впливу зовнішніх та внутрішніх небезпек та ризиків;

– *методами управління* є сукупність способів впливу суб'єкта управління на об'єкт небезпеки для досягнення функціональних та загальних цілей управління економічною безпекою;

– *цільовими показниками управління* є показники стабільності та стійкості підприємства;

– *цільовими показниками функціонального управління економічною безпекою* є показники стабільності функціональної результативності;

– *індикаторами економічної безпеки* на всіх рівнях управління є індекс економічної безпеки діяльності підприємства та індекс економічної безпеки реалізації кожної з функцій.

Висновки з даного дослідження. В умовах зростання небезпек для діяльності підприємства управління системою економічної безпеки спрямовується на забезпечення таких умов, які здатні забезпечити структурну цілісність та стабільність ефективності його функціонування та розвитку. Реалізація означеної мети можлива лише під час формування цілей забезпечення умов безпечної реалізації функціональних цілей.

Список використаних джерел:

1. Белокур В.В. Угрозы экономической безопасности предприятия. Москва, 2010. С. 132.
2. Бланк И.А. Управление финансовой безопасностью предприятия. Киев : Ника-центр, Эльга, 2004. 784 с.
3. Гончаров Г.А. Сущностная характеристика системы обеспечения экономической безопасности организации. *Приоритетные направления развития науки и образования* : матер. VIII Междунар. науч.-практ. конф. Чебоксары : Интерактив плюс, 2016. С. 313–321.
4. Дуб Б.С. Система економічної безпеки підприємства: поняття та структура. *Управління проектами та розвиток виробництва*. 2016. № 4(60). С. 5–18.
5. Карковська В.Я. Особливості управління системою фінансово-економічної безпеки підприємства. *Вісник Львівського політехнічного університету* : веб-сайт. URL: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/22399/1/16-Karkovska-31-32.pdf> (дата звернення: 10.03.2019).
6. Кислова Л.А. Проблеми стратегічного планування фінансово-економічної безпеки на підприємствах України. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія «Економіка»*. 2018. Вип. 15. С. 20–27.
7. Клейнер Г.Б., Тамбовцев В.Л., Качалов Р.М. Предприятие в нестабильной экономической среде. Москва : Экономика, 1997. 288 с.
8. Корецька О.В. Теоретичні підходи до управління фінансово-економічною безпекою підприємств портової галузі. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. Вип. 15. С. 225–222.
9. Немченко В.В., Малішевська В.В. Забезпечення економічної безпеки підприємства. *Економіка харчової промисловості*. 2012. № 3(15). С. 10–13.
10. Салоїд С.В. Механізм управління економічною безпекою підприємства: теоретичний аспект. *Економічний вісник НТУУ «КПІ»*. 2017. Вип. 14.
11. Черняк Г.М. Формування механізму забезпечення економічної безпеки сучасних підприємств в контексті євроінтеграції. *Проблеми і перспективи розвитку підприємництва*. 2015. № 1(1). С. 18–22.
12. Янигло А. Комплексная система обеспечения экономической безопасности предприятия. *Agricultural and Resource Economics : International Scientific E-Journal*. 2015. Vol. 1. № 1. С. 69–79.